

ІГРИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

У статті автор вказує на значення та роль ігор у вихованні дітей з порушеннями слуху в дошкільному закладі. Зазначає, що гра – один з тих видів дитячої діяльності, якій використовується дорослими з метою виховання дошкільників, навчаючи їх різним діям з предметами, способам та засобам спілкування. У грі дитина розвивається як особистість, у неї формуються ті сторони психіки, від яких надалі будуть залежати успішність її навчальної і трудової діяльності та стосунки з людьми. Саме у грі діти орієнтуються в мотивах діяльності дорослих, засвоюють правила соціальної поведінки і моральні норми, що діють у суспільстві. Автор розкриває особливості ігор дітей, формулює завдання та висвітлює умови розвитку ігрової діяльності, розглядає зміст і методи формування гри.

Ключові слова: гра, ігрова діяльність, спеціальна освіта, діти з порушеннями слуху.

Постановка проблеми. Вирішення теоретичних і практичних проблем розбудови системи національної освіти – її пріоритетної мети, структури, змісту, наукових та організаційних засад – зумовлює потребу у продукуванні нових ідей виховання дітей дошкільного віку з порушеннями слуху.

Результати теоретичного дослідження. Згідно загальноприйнятого визначення, гра – це активна форма пізнання навколишньої дійсності. Різноманітність її форм вводить дитину у коло реальних життєвих явищ. Дитина пізнає якості і властивості предметів, їх призначення, способи використання, засвоює зв'язки і відносини між людьми, правила і норми поведінки, пізнає саму себе, свої можливості і здібності. Дослідження даної проблеми (Жуковська Р., Маркова Т., Менджерицька Д., Поніманська Т., Саморукова П., Усова О. та ін.) показали, що місце гри у пізнанні світу інше, ніж праці і навчання. У ній здійснюється практичне, дійове освоєння раніше одержаних знань. Інтерес дитини до тієї чи іншої гри поступово вичерпується в міру засвоєння знань і умінь, що її складають, тому вона розвивається, з'являються нові сюжети, ролі.

Мета статті. В умовах реформування освіти великої уваги надається питанням виховання дітей дошкільного віку з порушеннями слуху, чому і присвячена дана стаття.

Аналіз результатів дослідження. Гра для дітей дошкільного віку – найулюбленіший, бажаний і цікавий вид діяльності. Не дарма педагоги вважають гру вершиною дитячого щастя і благополуччя, запорукою психічного та фізичного здоров'я, комфортності.

Розвиток дитини раннього та дошкільного віку пов'язаний з формуванням предметної, ігрової, образотворчої, конструктивної, трудової діяльності, в процесі яких відбувається пізнання предметів і явищ навколишнього світу, відносин людей, розвивається мова і навички спілкування, відбувається зародження особистості людини. У дитини формуються ті сторони психіки, від яких надалі будуть залежати успішність її навчальної і трудової діяльності та стосунки з людьми.

Повноцінне формування цих видів діяльності у дітей з порушеннями слуху відбувається в процесі цілеспрямованого впливу на них.

Гра як провідна лінія розвитку в дошкільному віці має найважливішу особливість, що відрізняє її від інших видів діяльності, – в ній дитина оволодіває механізмом заміщення. Ігрове заміщення допомагає дитині усвідомити смислове значення слова, відійти від конкретного значення. Введення предметів-замінників пов'язане з розвитком знакового символічного способу мислення, опосередкованого розвитком уяви, мислення, мовлення. Для дітей з порушеннями слуху оволодіння заміщенням вимагає спеціального методичного керівництва з боку дорослих.

У грі діти орієнтуються в мотивах діяльності дорослих, засвоюють правила соціальної поведінки і моральні норми, що діють у суспільстві [3, с. 303].

Особливості ігор дітей з порушеннями слуху

У житті дитини з порушеним слухом роль гри не менш важлива, ніж для дошкільника зі збереженою слуховою функцією, для якого вона є основою для розвитку уяви, образного мислення, мовного спілкування.

При правильному і послідовному керівництві дорослих гра стає важливим засобом морального, розумового і мовного розвитку глухих і слабочуючих дітей. Через формування і збагачення предметної та ігрової діяльності можна впливати на ті сторони розвитку дитини, які страждають внаслідок зниження слуху.

У процесі гри діти вступають в контакт з приводу іграшок, тому тут найбільш мотивовано й природно може бути організовано їх спілкування [2, с. 92-93].

Ігри глухих дошкільників триваліші, ніж у чуючих однолітків. Глухі діти не завжди можуть самостійно усвідомити приховані стосунки, зате наочні предметні дії відображають в іграх детально. У слабочуючих дітей, які користуються фразовою мовою, як правило, рівень гри вище: у старшому дошкільному віці у них з'являється сюжетно-рольова гра, однак вона не досягає рівня гри однолітків зі збереженою слуховою функцією.

Діти з порушенням слуху нерідко відтворюють в іграх другорядні, переважно предметні деталі, не відбиваючи істотні елементи, не осягаючи внутрішні смислові відносини. Спостерігається тенденція до одноманітного, механічного повтору знайомих ігор [1, с. 177].

Завдання формування ігрової діяльності

Головне завдання навчання ігрової діяльності дошкільників з порушеннями слуху – формування самої діяльності: розвиток інтересу до ігор, навчання діям з іграшками, формування рольової поведінки, вміння використовувати предмети – замітники та уявні предмети і дії, прагнення відображати в іграх дії людей та їх відносини, уміння розгортати і збагачувати сюжети ігор. У грі можуть бути реалізовані й інші, важливі для психічного розвитку дитини з порушеннями слуху завдання.

Розвиток дитини в грі має важливе значення для її розумового виховання. Через підбір тематики ігор розширюються уявлення дітей про навколишній світ, його предмети і явища. Діючи з іграшками, предметами в грі, дитина засвоює їх властивості, призначення, способи використання. У цьому відношенні роль дидактичних ігор дуже велика. У процесі сюжетних ігор також інтенсивно розвивається сприйняття, образна пам'ять, уява. Одними з головних засобів розумового виховання є навчання дітей використанню предметів-замінників, формування символічних дій, в процесі яких відбувається розвиток символічного способу мислення.

У грі повноцінно може бути реалізовано завдання мовленнєвого розвитку дітей з порушенням слуху. Гра як основна дитяча діяльність передбачає дії з предметами, іграшками, в ході яких дитина засвоює їх назви, дії, властивості. Емоційний фон, властивий дитячій грі, робить процес засвоєння мовного матеріалу більш продуктивним у порівнянні з іншими видами діяльності. Оскільки у грі дитина взаємодіє з іншими дітьми та з дорослими, тут мотивовано й природно може бути організовано мовне спілкування [1, с. 172-173].

Педагогічні умови розвитку ігрової діяльності

Для того, щоб навчання ігор проходило повноцінно та ігри виконували свою розвиваючу функцію, в дитячих закладах повинні бути створені необхідні умови [1, с. 173].

Найважливішою умовою навчання дітей з порушеннями слуху ігор є постійне керівництво з боку вихователя, що залежно від віку дітей носить різний характер. З маленькими дітьми вихователь обіграє іграшки, показує можливі способи їх використання. У середній групі допомагає дітям підібрати іграшки для ігор, вводить в ігри дітей предмети-замінники, показує можливі ролі. У старших групах його керівництво полягає у проведенні підготовчої роботи, планування з дітьми ігор, пропозиції підготовчої роботи, пропозиції варіювання сюжету і т.д. [2, с. 97].

Зміст і методи формування гри

В роботі з глухими і слабочуючими дітьми віком від двох до чотирьох років основна увага звертається на оволодіння ними структури і послідовності предметно-ігрових дій як способу побудови гри, де в якості основи гри виступає реальна предметна дія, яка імітується через дії з ігровим предметом. Проводяться такі ігри як "Лялька захворіла", "Прання", "Купання ляльки" і т.д. [2, с. 102].

Дошкільнята з порушеннями слуху довго засвоюють значення слів, які позначають почуття, емоції людей, тому важливо забезпечити уточнення значення цих слів у побуті, на заняттях з ознайомлення з навколишнім і розвитку мовлення. Вихователь допомагає дітям розподіляти ролі, стежить за тим, щоб сором'язливі, а також діти з нечіткою вимовою змогли відчутти себе впевнено в головних ролях. Необхідно пам'ятати, що гра є найважливішим засобом розвитку особистісних якостей дитини: самостійності, ініціативності, сприяє формуванню міжособистісних відносин в групі.

У старшому дошкільному віці гра побудована не лише на зображенні діяльності людей, але і на передачі їх взаємин. Вихователь, перш за все сам, відтворює почуття, ставлення людей, виконуючи ролі в грі та фіксуючи на цьому увагу дітей ("Лікар піклується про хворого" і т.д.). Дітям завжди складно дається розподіл ролей, тому вихователь допомагає їм. Він стежить, щоб найбільш активні не виконували багато разів одні й ті ж ролі, щоб сором'язливі, а також діти з нечіткою вимовою могли відчутти себе впевнено в головних ролях. Але робити це слід делікатно, зважаючи на бажання дітей, враховуючи особливості їх характерів. Не слід диктувати і нав'язувати роль, яка не подобається дитині [1, с. 175-176].

В процесі освоєння дітьми різних ролей їх ігри також піднімаються на новий рівень за рахунок включення предметів-замінників, використання дій і предметів в уявному плані. Однак уявними можуть стати лише ті дії, які добре засвоєні в побуті, зрозумілі за змістом і доступні всім дітям [2, с. 101].

Ігри старших дошкільників стають більш тривалими, в процесі їх засвоєння вони видозмінюються, збагачуються новими елементами, розширюється коло діючих осіб і відображуваних явищ. На цьому етапі відбувається оволодіння способами побудови сюжету. Через гру старші діти пізнають світ навколо себе, включаються в систему соціальних стосунків [2, с. 104].

Вихователь вчить дітей наповнювати ігри новими враженнями і знаннями, відтворювати працю людей, їх відносини і почуття. Така гра дозволяє включення елементів планування, спілкування дітей з

приводу сюжету і виконуваних ролей, їх оцінку. Гра повинна бути підготовлена як у змістовному, так і в плані мовного оформлення. Діти повинні знати назви ігор, дійових осіб, вміти за допомогою вихователя розподілити ролі.

Щоденне керівництво ігровою діяльністю допомагає формуванню творчого ставлення до дійсності, розвитку уяви дітей. При створенні адекватних умов і правильної організації в грі відбувається корекція як окремих психічних функцій, так і особистості дитини в цілому [1, с. 177].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, можемо зробити висновок, що гра як вид діяльності, спрямована на пізнання дитиною навколишнього світу шляхом активної співучасті у праці та повсякденній життєдіяльності людей. У грі дитина пізнає навколишній світ, розвивається її мислення, мова, почуття, воля, формуються взаємовідносини з однолітками, відбувається становлення самооцінки і самосвідомості, довільність поведінки. Розвиток дитини в грі відбувається, перш за все, за рахунок різноманітної спрямованості її змісту.

Проведений науковий пошук не вичерпує всіх питань означеної проблеми. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з поглибленим вивченням питання ігрової діяльності дітей дошкільного віку з глибокими порушеннями слуху.

Використані джерела

1. Головчиц Л.А. Дошкольная сурдопедагогика: Воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха: [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Л. А. Головчиц. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – С. 170-178.
2. Дошкольное воспитание аномальных детей: кн. для учителя и воспитателя / Л.П. Носкова, Н.Д. Соколова, О.П. Гаврилушкина; [под ред. Л.П. Носковой]. – М.: Просвещение, 1993. – С. 92-104.
3. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки / Т. І. Поніманська. – К.: Абрис, 1998. – 303 с.

Shevchenko V.

GAMES CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT IN THE LEARNING

The article points to the importance and role of games in education of children with hearing impairment in preschools. Notes that game – one of the types of children's activities, which is used by adults to educate pre-school children, teaching them various actions with objects, ways and means of communication. Child development and early school age is associated with the formation of the subject, game, graphic, constructive, work, during which there is knowledge of objects and phenomena of the world, relationships people develop language and communication skills, is the emergence of the human person. The child formed those aspects of the psyche from which future success will depend on its training and work and relationships with people. The full formation of these activities in children with hearing impairment is in the process of targeting them through the game.

The author notes that it is in play children are guided in the motives of adults learn the rules of social behavior and moral norms operating in society. With the right leadership and consistent adult game becomes an important means of moral, intellectual and language development for deaf and hard of hearing children. After formation and enrichment of subject and gaming activities can affect those aspects of the child suffering due to hearing loss.

The author emphasizes that the main task of learning the game of preschoolers with hearing – the formation of the activity: the development of interest in the games, training actions with toys, role-forming behavior, ability to use objects – substitutes and imaginary objects and actions reflect the aspirations of the people in games and their relationships, ability to expand and enrich the stories of games. The game can be realized and others that are important for the mental development of children with hearing problem.

In order to study games and games held fully play its developmental function in children's institutions must be created necessary conditions. The author singles out the most important condition for teaching children with hearing Games – this constant guidance of the teacher, that depending on the age of children is different. With small children educator considers toys, shows possible ways to use them. In the middle group helps children pick up toys for the game, the game introduces children items substitutes, shows the possible role. In his senior management group is to conduct preparatory work, planning games with children, offers preparatory work, offers a variation of the plot, etc. Daily management of gaming activities helps to create a creative approach to reality, the imagination of children. When creating adequate conditions and proper organization of the game is correction as separate mental functions, and the child as a whole.

The author reveals peculiarities kids games, formulating objectives and highlights the conditions of play, considering the content and methods of forming game.

Key words: game play activity, special education, children with hearing impairment.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2015